

Я. В. Добрянський,
к. е. н., докторант, Академія муніципального управління

РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Ya. Dobriansky,
Phd, doctoral candidate, Academy of municipal management

REGULATION OF EMPLOYMENT IN RURAL AREAS

Основними формами державної підтримки розвитку малого і середнього бізнесу визначено наступні: часткова компенсація факторингових та лізингових платежів; часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, які спрямовані на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; підтримка впровадження екологічно чистих та енергозберігаючих технологій; надання гарантій за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; надання кредитів для започаткування та ведення власного бізнесу.

Запропоновано створення адекватної інституційної бази для повернення довіри експортерів до системи державного регулювання зовнішньоекономічних операцій. З метою зведення до мінімуму дефіциту зовнішньої торгівлі та забезпечення зростання обсягів експорту доцільно активізувати державну політику, яка б сприяла підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників, диверсифікації структури експорту, нарощуванню сукупності підприємств, що працюють на зовнішніх ринках.

Виявлено, що розвиток сільської промисловості може бути одним з імпульсів, який налагоджує кожен регіон на пошук власної перспективної економічної моделі, при цьому важливу роль повинні зіграти органи місцевого самоврядування, які повинні стати провідниками цієї економічної політики. Але для раціонального використання переваг розвитку сільської промисловості необхідно раціональне використання та інших ресурсів. Це особливо важливо для депресивних територій.

The main forms of state support of SME is defined as follows: partial compensation of factoring and leasing payments; stavokza partial compensation interest loans aimed at projects of small and medium enterprises, the compensation of expenditures for the development of cooperation between the subjects of small and medium business enterprises tavelykumu; support for the implementation of clean and enerhozberihayuchyhtehnolohiy; guarantees for loans of small and medium enterprises; nadannyakredytiv to start and run their own business. Proposed the creation of an adequate institutional framework for the return doviryeksporteriv system of state regulation of foreign trade operations. In order to minimize the foreign trade deficit and ensuring export growth dotsilnoaktyvizuvaty public policies that contributed to the competitiveness domestic manufacturers, diversification of exports, increasing set of companies operating to external markets. Revealed that the development of rural industry can be one of the pulses that each region establishes its own search for promising economic model, and the need to play an important role local governments, which should become agents of economic policy. But the benefits of sustainable rural industry need rational use and other resources. This is especially important for depressed areas.

Ключові слова: форми державної підтримки, розвиток малого і середнього бізнесу, регулювання системи зайнятості, сільські території.

Key words: forms of government support, small and medium enterprises, regulation of employment, rural areas.

ВСТУП

Незважаючи на окремі позитивні зміни, досягнуті результати реформування аграрного сектору економі-

ки, відбувається занепад та руйнація українського села. Стан сільського ринку праці характеризується загостренням проблем зайнятості та безробіття, низьким про-

фесійно-кваліфікаційним рівнем незайнятих осіб, відсутністю нових робочих місць для селян. Ці та інші факти становлять загрозу продовольчій безпеці країни, демографічному відтворенню селянства, створюють соціальну напругу на селі.

Інфраструктура більшості сільських поселень України на межі руйнування. Це трапилось через кризовий стан економіки, різке скорочення бюджетного фінансування, неплатоспроможність та заборгованість сільськогосподарських підприємств. Унаслідок цього унеможливлено задоволення потреб сільського населення у соціально-культурних і побутових послугах і, як наслідок, зроблено вкрай проблематичним створення належних умов життя на селі.

Не лише виробництво сільськогосподарської продукції мало б стати основою розвитку сільських територій, а й піклування про селянина, його потреби, бажання, створення умов для нормальної життєдіяльності сільського населення, що стає можливим завдяки диверсифікації розвитку сільських територій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток підприємництва має стати основою виробничо-господарського потенціалу сільських територій, визначати можливість їх економічного та соціального розвитку. Зважаючи на значимість багатofункціональності сільської економічної підсистеми, державну підтримку повинні відчувати сільськогосподарські та несільськогосподарські виробники.

На рівні громади повинна бути сформована досконала інфраструктура підтримки підприємницької активності, що охоплює п'ять основних блоків: організаційно-технічний, ресурсний, фінансово-кредитний, інформаційний, освітньо-консультативний. Призначення організаційно-технічної інфраструктури — сприяння дерегуляції підприємницької діяльності в громаді, усунення адміністративних та бюрократичних перешкод започаткування та підтримки діяльності суб'єктів малого бізнесу.

Фахівці стверджують, що вирішення існуючих проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики щодо сприяння цьому сектору економіки. Зокрема, йдеться про створення відповідної правової бази розвитку малого підприємництва, фінансово-кредитну та матеріально-технічну підтримку, науково-методичне, інформаційно-консультативне та кадрове його забезпечення [1, с. 102].

Так, наприклад, у країнах ЄС сформовано розгалужену мережу організацій як державних, так і приватних, які займаються регулюванням і підтримкою розвитку малого й середнього підприємництва.

Відповідальність за розвиток малого та середнього підприємництва розподілена між кількома міністерствами або спеціальними відділами з питань малого та середнього підприємництва.

Тренінговою підготовкою, технологічним консультуванням, навчанням, видачею сертифікатів якості, розвитком міжнародної торгівлі, наданням

інформації з питань постачання, кооперування займаються торгові палати. Приватними організаціями є банки, товариства венчурного капіталу, товариства розвитку капіталу, приватні дослідницькі інститути, центри з надання консультативних послуг виробникам.

Важливою проблемою суб'єктів малого та середнього бізнесу є забезпечення їх фінансовими ресурсами. Незважаючи на зростання кількості малих та середніх підприємств, вагома їх частка працює збитково, діяльність більшості малих підприємств все у більшій мірі фінансується за рахунок позикового капіталу. Водночас складними є відносини суб'єктів малого підприємництва у фінансово-кредитній сфері, оскільки значний ступінь ризику малих підприємств зумовлює жорсткі вимоги банків до забезпеченості повернення кредитів і високу процентну ставку за ними, що у свою чергу призводить до обмеження доступу малих підприємств до позикового капіталу. Проблемним аспектом економічних відносин малих підприємств з банками є короткий період кредитування, оскільки довгострокові кредити малий бізнес в більшості випадків не здатен забезпечити заставою.

Новостворені підприємства або бізнес-проекти не можуть отримати кредити через відсутність у керівника досвіду роботи в бізнесі. Провідні банки відмовляють їм у наданні кредиту, оскільки для банку важливо працювати з надійними позичальниками, у яких хоча б один бізнес вже налаштовано.

Банки зацікавлені в тому, щоб гроші за кредит поверталися вчасно за графіком, і не бажають мати справу з примусовими стягненнями. Тому необхідно розробляти специфічні програми кредитування, спрямовані на підтримку малого підприємництва та стимулювання його розвитку.

У такій ситуації суб'єкти малого та середнього бізнесу змушені розраховувати в основному на власні кошти і тому потребують державної підтримки у формі оподаткування за зниженою ставкою прибутку. Зменшити податковий тиск на суб'єкти малого бізнесу дає змогу спрощена система оподаткування.

Розвиток малого підприємництва стримується і на організаційній стадії — реєстрації, юридичного оформлення підприємства, ліцензування, відкриття рахунку в банку, одержання дозволу на виготовлення печатки підприємства і т.д., і на стадії організації функціонування малого підприємництва — забезпечення устаткуванням, приміщенням, залучення персоналу, безпеки, налагодження відносин з місцевими органами влади, постачальниками сировини, здійснення збуту продукції і т.д. [2, с. 495].

Фінансово-кредитна політика держави повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для започаткування та здійснення підприємницької діяльності, доступності фінансових ресурсів для підприємств — суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки обмеженість фінансових ресурсів стає чинником стримування розвитку малого і середнього бізнесу. Важливе значення має запровадження

дієвих механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняного бізнесу.

Підтримувати передусім потрібно інноваційне підприємництво. Істотну допомогу в розвитку цього сектора наукомістких виробництв можуть надати цільові інвестиції, які зав'язані з фінансуванням науку, впровадженням високих та інформаційних технологій.

Вдосконалення потребує нормативно-правова база щодо мотиваційного механізму і регулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Система фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва повинна базуватись на дотриманні принципів юридичної захищеності, стабільності та їх економічної зацікавленості.

На нашу думку, держава мала б стимулювати зростання економічної активності населення шляхом створення належного інституційного середовища, оскільки важливим чинником покращання системи підтримки сектора підприємницької діяльності є формування в країні сприятливого інституційного середовища.

До заходів, що покликані забезпечити сталий розвиток сільських територій, доцільно віднести: спрямованість державної підтримки сільських територій на покращення побутових умов та рівня життя жителів сільських територій; диверсифікація виробництва в сільській місцевості; забезпечення паритету цін на продукцію промисловості та сільського господарства; розмежування заходів підтримки сільського господарства і сільських територій; підтримка розвитку депресивних територій; забезпечення належної інформаційної підтримки суб'єктам малого та середнього бізнесу; застосування дієвої системи кредитування та страхування експортних операцій; визнання пріоритетними при наданні державної експортної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, що використовують у своїй діяльності енерго- та ресурсозберігаючі інноваційні технології.

Особливістю розвитку сучасної економіки є необхідність залучення до участі у виробництві нових факторів, які має дана територія. Для депресивних територій Кіровоградської області однією з найбільш ефективних форм залучення виробничих, трудових, матеріальних ресурсів села в виробничу діяльність є розвиток сільської промисловості.

Сільські промислові підприємства — це підприємства, які знаходяться в селі, сільській місцевості, в основі яких лежить технологія промислового виробництва, які є для переробки сільськогосподарської продукції, розробки місцевих природних ресурсів і випуску конкурентоспроможної продукції.

На думку Ю.О. Латиніна, з точки зору теорії потрібно розробити таку категорію, як "сільські (селищні) промислові підприємства". Це пов'язано з тим, що селяни, поряд з розвитком сільського господарства, в селі створюють промислові та обслуговуючі підприємства, які сприяють зміцненню аграрної економіки і якості життя села в цілому [3, с. 87].

На нашу думку, більш правомірно використовувати господарське поняття "сільське промислове підприємство". Цю економічну категорію можливо використовувати як елемент агроекономіки.

Сільське промислове підприємство — це не підсобне господарство будь-якого підприємства, а самостійна структура сільської економіки, яка в залежності від особливостей даного села, його території та основі ефективного використання природних ресурсів (факторів виробництва) цієї сільської місцевості, займається виробництвом різноманітних товарів.

Інше питання — чим займатися, яке створювати виробництво, можливо правомірно розвивати в цьому селі. Але в будь-якому випадку необхідно враховувати всі фактори виробництва (земля, праця, капітал), які можуть бути використані. До них можуть належати:

— природні ресурси — чи має дане село які-небудь сировинні джерела для розвитку того чи іншого виробництва?

— трудові ресурси — хто і яке населення переважає: чоловіче або жіноче, яка структура населення, що доцільніше тут створити — швейний або будівельний цех, а можливо і те, і інше?

— виробничі фонди — верстати та обладнання, приміщення, де їх можна знайти?

— початковий стартовий капітал — оборотні кошти для здійснення початкової стадії виробництва, щоб потім вже на зароблені кошти здійснити розширене відтворення;

— організація та управління підприємством — підготовка питань організації та управління виробництвом під зручний режим роботи наявних трудових ресурсів.

Основними функціями сільських промислових підприємств можуть бути наступні: на основі використання перерахованих факторів чи інших переваг даного села (по розробці місцевої сировини) необхідно організувати виробництво предметів ринкового споживання з метою ефективного використання виробничого потенціалу, зниження рівня безробіття за рахунок створення нових робочих місць, зміцнення економіки села, збільшення її норм накопичення і заощадження.

За родом діяльності сільські промислові підприємства можна розділити на п'ять груп: промислові, будівельні, транспортні, торговельні та обслуговуючі. Вони, як правило, створюються за межами рослинницьких і тваринницьких галузей. Характерною особливістю села є те, що багато жителів на основі оренди займаються вирощуванням овочевих культур. Ця діяльність є основним джерелом доходу основної маси працездатного населення, в тому числі значаться безробітними. В міру становлення і зміцнення їх стану, нарощування ними своїх потужностей, стабілізації фінансових показників, сільські промислові підприємства вже зможуть вкладати кошти в розвиток самого сільського господарства. Таким чином, розвиток сільської промисловості може дати сукупний ефект розвитку всього агропромислового виробництва в депресивних регіонах.

Важливий аспект організації та функціонування сільської промисловості — економічні складові. В даному випадку проблема полягає в тому, щоб економічну основу створили б самі мешканці села за рахунок внесення ними певних вкладів. Для того, щоб задіяти промислові підприємства, які запропоновані фахівцями сіл у регіоні, необхідно як мінімум 20—22 млн грн. Ці кошти можуть бути отримані з різних джерел, але основними повинні бути, як уже сказано, кошти мешканців даного села.

Інша сторона даної проблеми — питання асортименту та якості виробленої промислової продукції. Чи можливо в сучасних умовах виробляти такий товар, який буде затребуваний споживачем? Ми переконані, що можна виробляти таку продукцію, яка буде задовольняти не тільки потреби мешканців села, а й зовнішній ринок. Наша переконаність базується на тому, що сільські мешканці починають усвідомлювати те, що ринкові відносини не приймають іншого способу дії, крім як працювати інтенсивно і якісно, що працювати за колишньою соціалістичною схемою і виробляти недоброякісну продукцію в нових ринкових умовах є не можливим. Так як це пов'язано з власним існуванням, з необхідністю не тільки вижити, а й гідно жити, що хтось інший їм не допоможе і вони можуть сподіватися тільки на себе, на свої здібності. І тому вони повинні шукати і знаходити нові способи своїх дій.

Що стосується ринку збуту тієї продукції, яку будуть виробляти сільські промислові підприємства, то він буде найрізноманітнішим. Підприємці або сільські мешканці, які будуть вкладати кошти в промислове виробництво, навряд чи будуть діяти, вони це робитимуть на основі бізнес-планів або іншого орієнтовного прогнозного документа, що заміняє бізнес-план. Без наявності певної ринкової ніші, яку може зайняти продукція, що випускається, організація сільської промисловості втрачає ринковий і здоровий глузд, ринок збуту створений і повинен функціонувати, і продукція знайде свого покупця. Якщо це будуть традиційні товари, які, наприклад, випускають переробні підприємства, то вони зможуть одержати його за нижчою собівартості і, природно, їм буде легше реалізувати свою продукцію.

У депресивних умовах сільським промисловим підприємствам за моменту виникнення доведеться перебувати в умовах ринкових відносин без будь-яких гарантій допомоги з боку держави. Перед ними є тільки два шляхи: розвиток або банкрутство. Саме ринок повинен дати стимул для розвитку, а не щось інше. Ринковий механізм, конкуренція, необхідність мати різні джерела доходу повинні сприяти швидкому розвитку сільської промисловості.

Варто підкреслити, що створення пропонованих промислових підприємств відрізняється від підсобних виробництв, які раніше функціонували в селах. Спочатку були підсобні підприємства як сільськогосподарських, так і промислових галузей, або вони були філіями різних організацій. В даний час створення нових філій або відновлення старих, де це можливо, не забороняється, навпаки, на нашу думку, їх можна реструктурувати і розвивати. Підсобні підприємства або філії були продовженням техноло-

гічного ланцюга головного підприємства. У постсоціалістичному сільському господарстві вони виконували роль допоміжних і обслуговуючих механізмів. Нові підприємства, які створюються в ринкових умовах, юридично та економічно незалежні. Вони в основному приватні, можуть бути засновані фізичними та юридичними особами. Мова йде про створення нової структури сільської економіки.

ВИСНОВКИ

Хід економічних реформ і розвиток ринкових відносин показують, що диспропорції та соціально-економічні відмінності регіонів у міру здійснення аграрних перетворення не тільки не згладжуються, а й поглиблюються. Саме тому пошук більш ефективних регіональних моделей не стільки компенсуючого, скільки стимулюючого характеру є найважливішим напрямом модернізації економіки регіону. Розвиток сільської промисловості може бути одним з імпульсів, який налагоджує кожен регіон на пошук власної перспективної економічної моделі, при цьому важливу роль повинні зіграти органи місцевого самоврядування, які повинні стати провідниками цієї економічної політики.

Але для раціонального використання переваг розвитку сільської промисловості необхідно раціональне використання та інших ресурсів. Це особливо важливо для депресивних територій.

Література:

1. Аграрний сектор: моделі управління / [Макаренко П.М., Васильєва Н.К., Довбиш Г.В., Макаренко А.П., Макаренко Ю.П.]; під ред. П.М. Макаренко. — Суми: Довкілля, 2006. — 438 с.
2. Купалова Г.І. Роль малого підприємництва у забезпеченні зайнятості сільського населення / Г.І. Купалова // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: 7 річні збори Всеукр. конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 9—10 листоп. 2005 р. / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — С. 494—500.
3. Литвин Ю.О. Сільська територія як соціально-економічна система / Ю.О. Литвин // Економіка та держава. — 2012. — № 11. — С. 86—89.

References:

1. Makarenko, P.M. (2006), *Ahrarnyj sektor: modeli upravlinnia* [The agricultural sector: management model], Dovkillia, Sumy, Ukraine.
2. Kupalova, G.I. (2005), "The role of small businesses in providing rural employment", *Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku ukrains'koho sela i sil's'kykh terytorij: 7 richni zbory Vseukr. konhr. vchen. ekonomistiv-ahrarynykiv*, Kyiv, 9—10 lystop. 2005 r. [Social and economic problems of development of Ukrainian villages and rural areas: 7 annual meeting of All-Ukrainian. congress of scientists. agricultural economists], 9—10 Nov., NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, pp. 494—500.
3. Litvin, Y.A. (2012), "Rural area as a socio-economic system", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 86—89.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2015 р.